

Järjestöjen vaikuttaminen verkostoissa ja verkostoilla

Omaishoitajaliiton järjestöpäivät Vantaalla 9.10.2019

Miika Kataja, miika.kataja@italo.fi, 040 684 3828

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Kuka?

Miika Kataja KTM, YTM

Osallisuusagentti, Järjestö 2.0: E-P:n Järjestöt mukana muutoksessa -hanke

- Tehtävässä maakunnallisten järjestöyhteistyörakenteiden, sekä muiden kumppanuus- ja osallisuusrakenteiden kehittäminen

Tohtorikoulutettava, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikka

- Väitöskirjan aihepiirinä suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisen vaihetta edeltäneet poliittiset (ideologiset, käsitteelliset, kielelliset) kamppailut

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Mitä?

- Luennon tavoitteena on selventää, että
  1. Vaikuttamistyö on järjestöjen ja niiden jäsenten poliittista toimintaa
  2. Eri verkostot, työryhmät, toimielimet ym. toimivat erilaisina resursseina järjestöjen vaikuttamistyöhön → järjestöjen on kuitenkin tulkittava niiden sisältämiä rajoitteita ja mahdollisuuksia omassa toiminnassaan

1: Vaikuttamistyön viitekehys

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Järjestöjen vaikuttamistehtävä on?

- Poliittisesti toimimista
  - Järjestön tai siihen kytkeytyvien toimijoiden **toiminnalla** pyritään saamaan aikaan sellainen **yhteiskunnallinen muutos**, joka mahdollistaa järjestön oman tavoitteen (toiminta-aatteen) mukaisen tehtävän täyttymisen
- Se on myös osallisuutta ja osallistumista (vrt. Siisiäinen 2015)
  - Järjestöt luovat toimijalähtöisiä osallistumisen foorumeita ja verkostoja (yksittäisten äänien kanavointi yhteiseksi, vahvemmaksi ääneksi)
  - ...tuottavat jäsenistään yhteiskuntaan vaikuttavia subjekteja (vs. objektit)
  - ...kiteyttävät ja vahvistavat niiden yksilöiden ääntä, joilla ei ole itsellä omia resursseja tuoda julki omaa kokemustaan ja tarvettaan

1.1: Mitä on poliittinen toiminta?

Polity

"Areena", "sektori", asiat joita pidetään selkeästi poliittisina niiden omine rajoitteineen ja mahdollisuuksineen

Eduskunnan lähetekeskustelu, kuntabudjetin laadinta, ym.

Politisointi

Uuden asian tekeminen poliittiseksi, vakiintuneiden poliittisten valta-asetelmien muutos, ratkaisua vaativa asia nousee uutena politiikan asialistalle

Esperi Care -hoivakiista: pelivaran avaus

Policy

Politiikan "suora linja", jossa asiat pysyvät muuttumattomana, epäpolitisoituneina

"Kallis terveydenhuolto", "Suomen on säästettävä", niukkuuspolitiikka, ym.

Politikointi

Politiikan performatiivisuus, eli operatiivista toimintaa vakiintuneiden valta-asetelmien puitteissa toimijan omia valtaresursseja hyödyntäen

"Hoitajamitoitus": pelivaran käyttämistä

Politiikan kategoriat:
Palonen (2003)

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

1

Valvira keskeytti hoivakodin toiminnan – Yhden asiakkaan epäillään kuolleen hoitovirheeseen, kolme täytynyt lähettää hoitoon

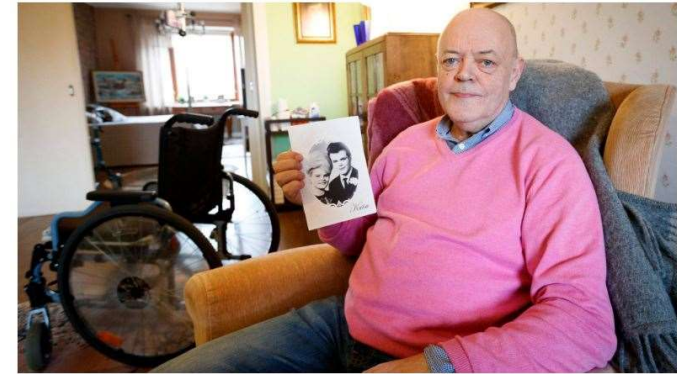
Esperi Hoivakoti Ulrika, Kristiinankaupunki

Kristiinankaupungissa sijaitseva Esperi Care Oy:n Hoivakoti Ulrika on joutunut sosiaali- ja terveysalaa valvovan Valviran hampaisiin. (KUVA: KUVAKAAPPAUS ESPERI CAREN VERKKOSIVUILTA)

Julkaisu: 25.1. 20:04

2

Omaishoidolle luvatut rahat valuvat muualle – monessa kunnassa hoitajat eivät ole nähneet senttiäkään luvatuista miljoonista

Omaishoitajana pitkään toiminut Aarre Alanen on kysellyt rahojen käytöstä. Niitä on käytetty rakentamiseen ja teihin. (KUVA: KALLE PARKKINEN)

Julkaisu: 30.9. 8:25, Päivitetty: 30.9. 12:34

Politikointia
vai
politisointia?

- Molemmat avauksia olemassa olevan tilanteen muuttamiseksi
  - 1: puhe on, että rahan puute johtaa hoitovirheisiin ja kuolemaan → politisointiä?
  - 2: puhe on kuntabudjeteista ja aiempaan muutokseen liittyvästä operatiivisesta toiminnasta → politikointia?
- Avataanko uutta pelitilaa? Johtaako asian politisointi kuitenkin muutokseen? → esim. rahakeskustelun pelivara (köyhä kunta, jne...)

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

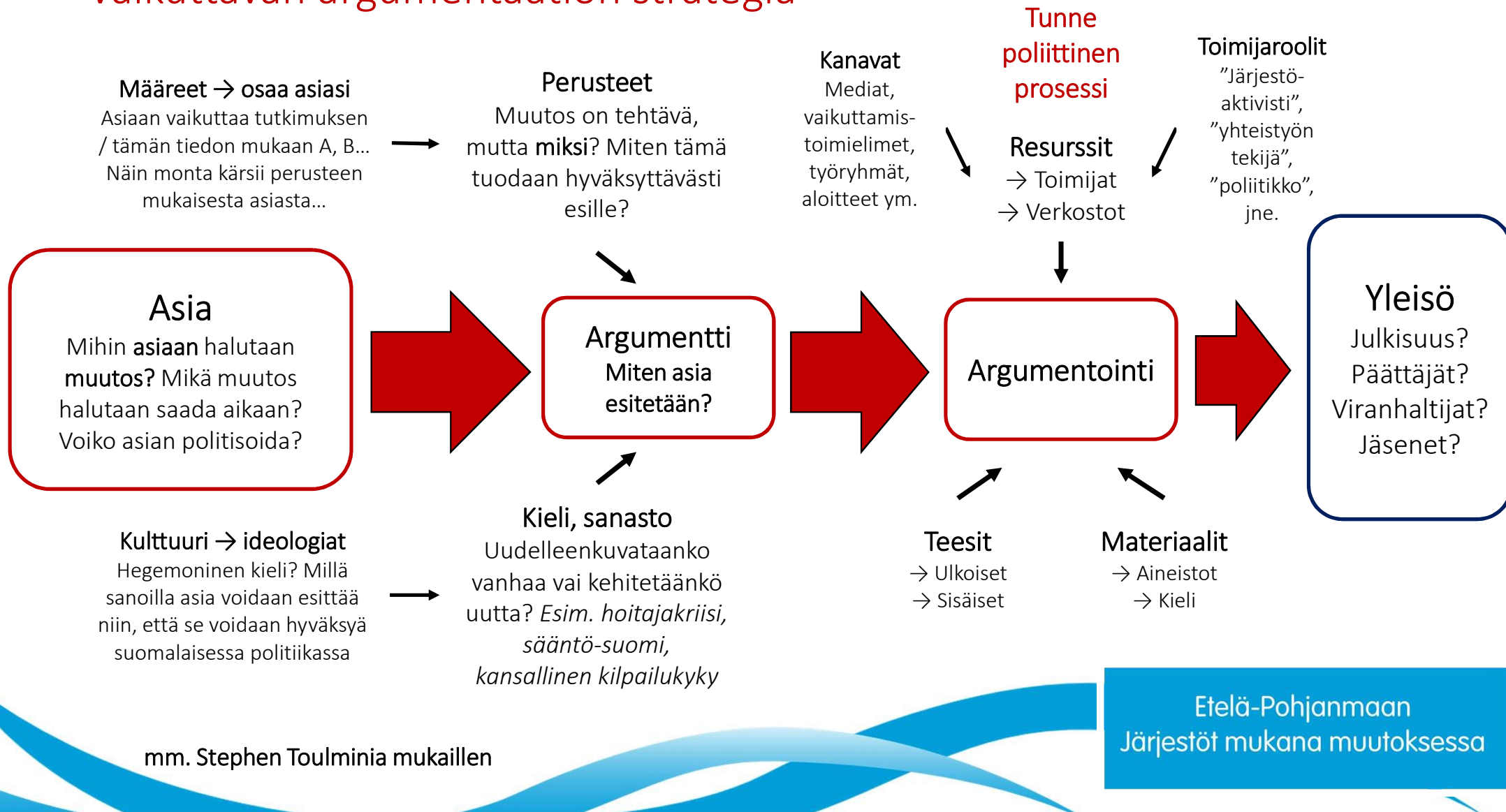
1.2: Vaikuttavan argumentoinnin ABC

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

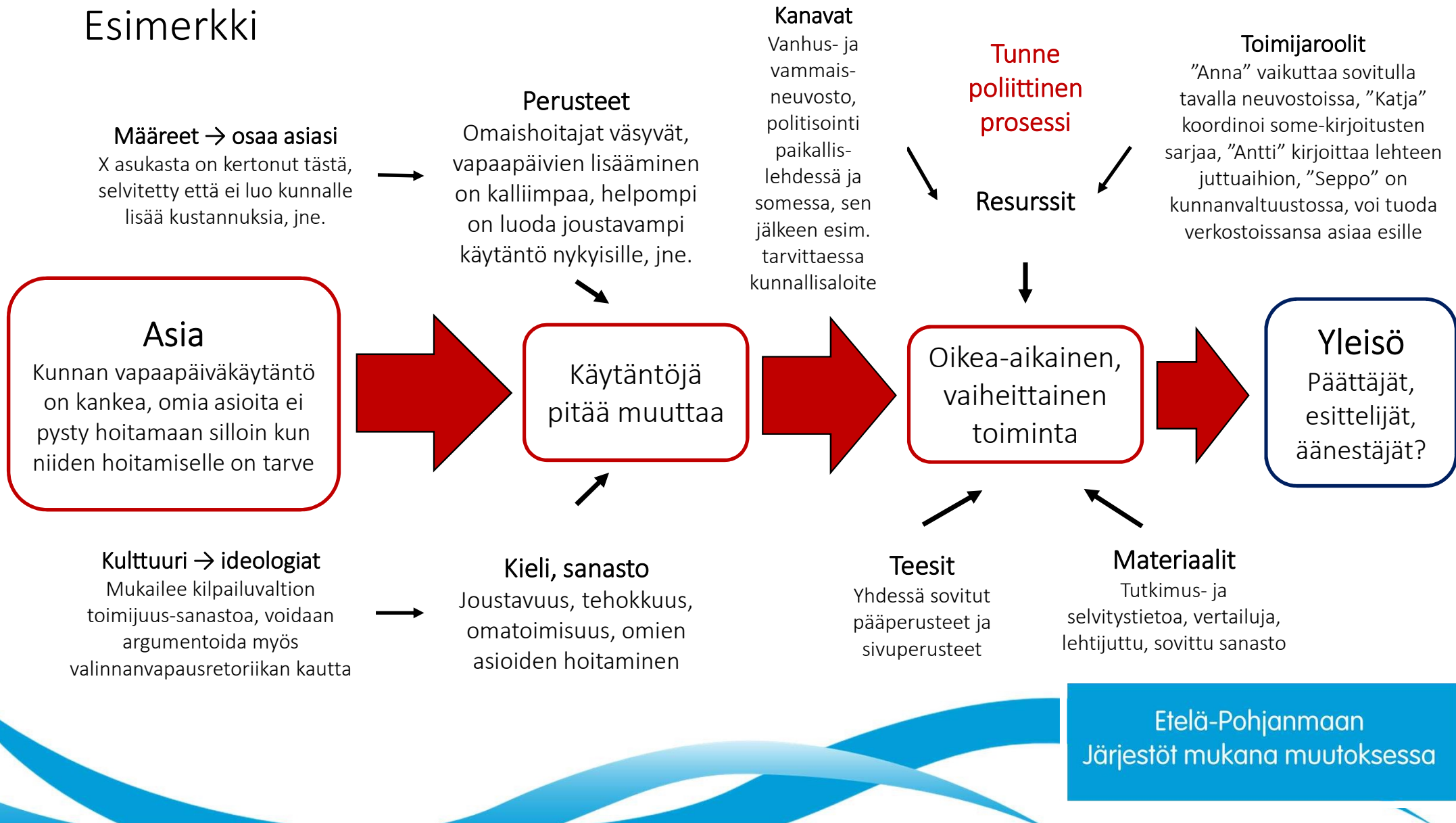
Ensiksi jokin asia on nostettava ongelmaksi,
eli *problematisoitava*...

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Vaikuttavan argumentaation strategia

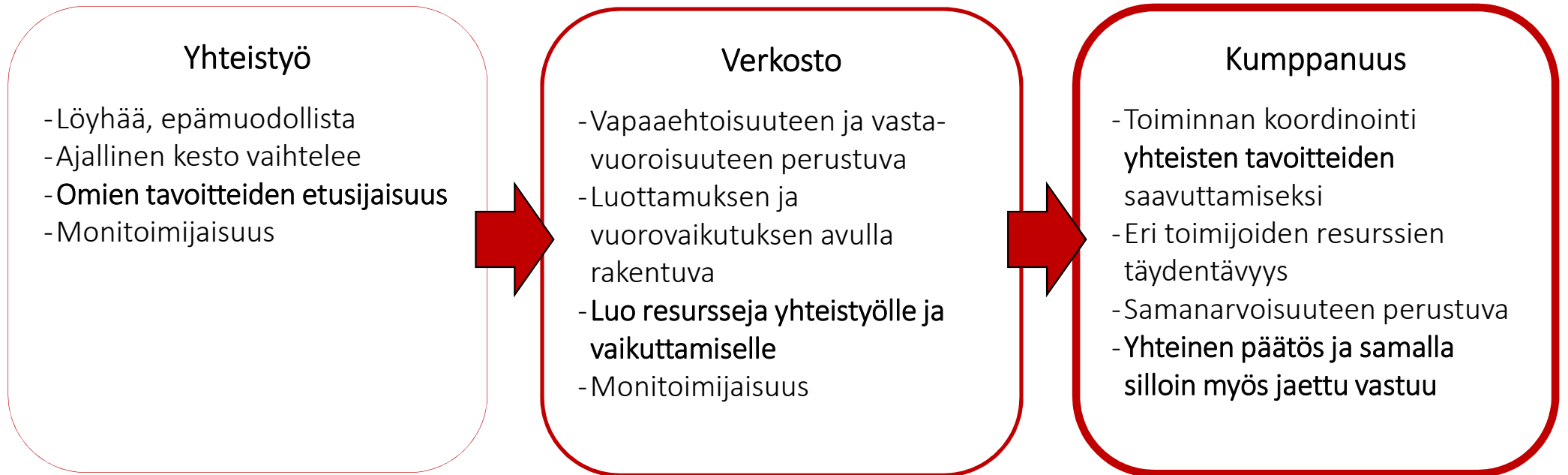

Esimerkki

2: Mitä eroa on verkostoilla yhteistyöllä, kumppanuuksilla
...ja vaikuttamisella, sekä mitä näissä pitää huomioida?

Yhteistyö, verkosto, kumppanuus* – ja vaikuttaminen

Vaikuttaminen: Yhteistyötä, verkostoja, kumppanuuksia voidaan hyödyntää, jos niissä mukanaolo avaa mahdollisuuksia oman tavoitteen saavuttamiselle.

*Maijanen & Haikaraa (2014) mukaillen

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Osa 2.1: Julkishallinnon toimintatavat ovat murroksessa

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Skenaario 1: perinteinen tapa ymmärtää kunta-järjestöyhteistyö

- Kunta on aiemmin käsitetty enemmän **yhteisöksi** (asukkaat, luottamushenkilöt, viranhaltijat, asukasyhteisöt, järjestöt, seurakunnat ym.), eikä esim. ”**konserniksi**”
- Yhteisötoimijana kunta tukee järjestöjen aatteellista toimintaa → hyödyn koettu välittyvän suoraan tietyille asukasryhmälle (potilasjärjestöillä tietyille potilasryhmille, asukasyhdistyksillä tietyille alueelle, jne.), mutta silti osana kunnan **yleistä toimialaa**
- Ylläpitää aatteellisen toiminnan perustaa, sillä **järjestön toiminta ja jäsenkunnan tavoitteet tasapainossa** → jäsenet ovat mukana järjestötoiminnassa siksi, että ne ovat kokeneet järjestön toiminta-aatteen omakseen

Skenaario 2: uusi tapa ymmärtää ”yhteistyö” kilpailuvaltioparadigmassa

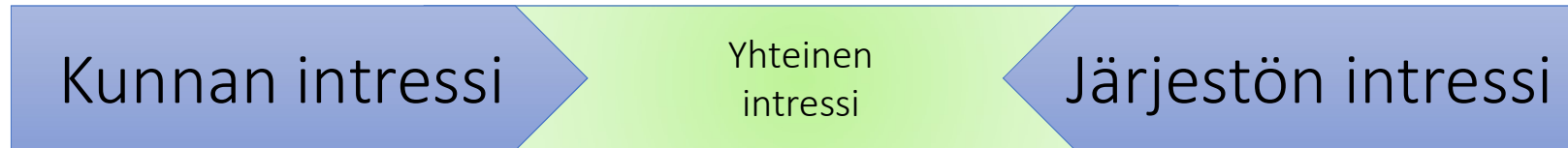
Kunnan intressi

Järjestön intressi

- Kunta ymmärretään **konserniksi** (päättäjät-viranhaltijat-asiakkaat), jolla on asukkaille (shareholders) tulosvastuullinen, strategian ohjailema, niukka-alainen tehtävä
- Järjestöt ovat vain yksi sidosryhmä (stakeholders), jonka kanssa tehtyä yhteistyötä arvioidaan kunnan strategisia tavoitteita vasten → **tulosvastuullisuus, tehtävän siirto**
- Konfliktitilanne, jos julkisen toimijan strateginen tavoite ja järjestön oma aate ei kohtaa, esim. kunnan ”työllistämistavoite” vs. järjestön ”omaisryhmän edunvalvontatavoite”
- Mahdollisuus hyväksyä kunnan vaatimus (voi tuottaa konfliktin järjestön ja sen jäsenten välillä), etsiä kompromissi, tai hylätä vaatimus (riskinä konfliktitilanne kunnan kanssa)
- **Järjestön on kysyttävä itseltään:** edistääkö vai haittaako yhteistyö järjestön toiminta-atteen mukaisen tehtävän toteutumista?

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Skenaario 3: yhteisen intressin löytäminen, vai onko sitä?

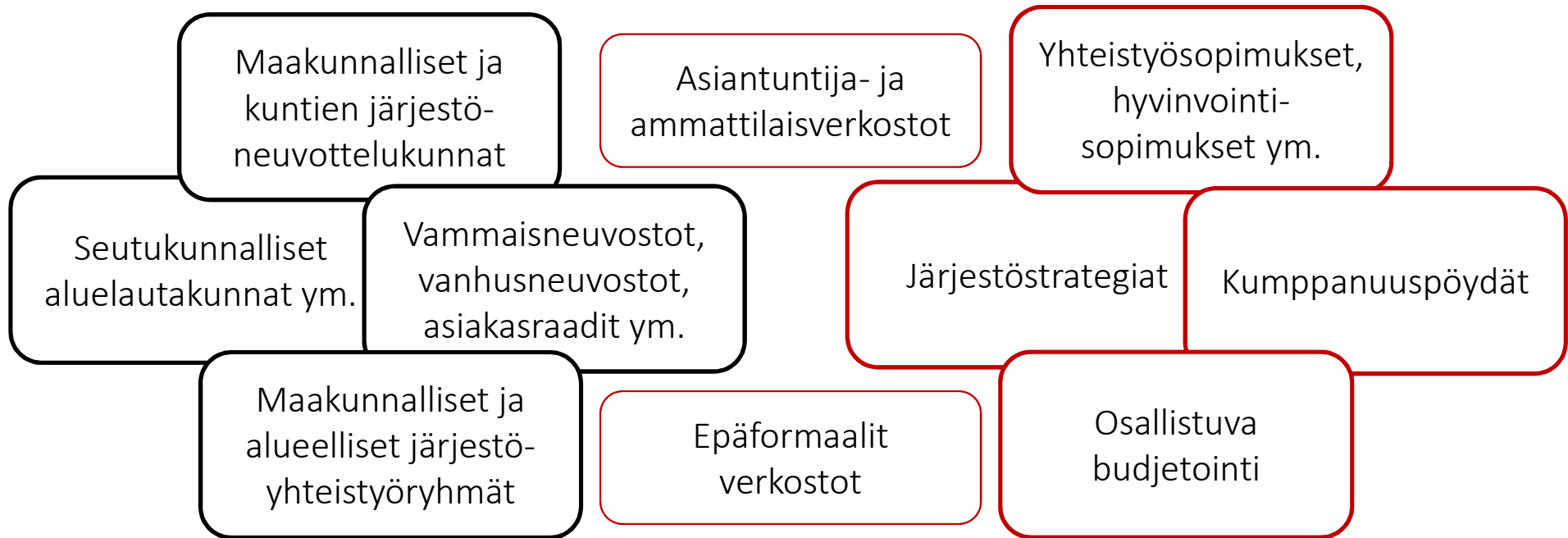

- Kunta ja järjestö löytävät yhteisen intressin, eli **tavoitteen, jota voi tavoitella yhdessä**
- Ideaalitalanne edellyttää **yhdenvertaisuutta** sekä **foorumia** tai **dialogia**, jossa yhteinen päämäärä voidaan tunnistaa, rajata ja määritellä → **kumppanuusperusteisuus**
- Yhteisen tavoitteen pitää kytkeytyä järjestön toiminta-aatteeseen! → myös kunta pyrkii löytämään ne järjestöt ja toiminnat, jotka voivat edesauttaa sen strategisia tavoitteita
- Utopistinen tilanne, valtasuhteessa järjestö on aina isompaan kuntatoimijaan nähden altavastaaja...
- **Kumppanuuspuhe rajaa usein järjestöjen mahdollisuuksia vaikuttaa** → vain kuntien kanssa kumppanuuksiin suostuvat (esim. hankekumppanit) hyväksytään

Osa 2.2: Rakenteet vaikuttamistyön resursseina – esimerkkinä järjestöneuvottelukunnat, järjestöyhteistyöryhmät, asiaperustaiset vaikuttamistoimielimet ja kumppanuuspöydät

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Yleisiä rakenteita ja käytänteitä (maakunta- ja kuntanäkökulmasta)

- Edellyttävät yhteistä ajatusta siitä, että mitä osallisuus merkitsee: tieto-osallisuus, suunnittelu-osallisuus, päätöksenteko-osallisuus, toiminta-osallisuus, jne.
- Fokus? Vaikuttaminen, verkostoituminen vai kumppanuus?

Maakunnalliset järjestöneuvottelukunnat ja järjestöyhteistyöryhmät

Maakunta

Etelä-Karjala

Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Savo

Kainuu

Kanta-Häme

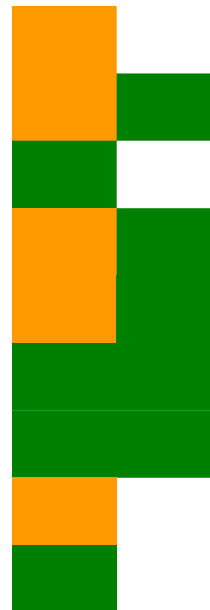
Keski-Pohjanmaa

Keski-Suomi

Kymenlaakso

Lappi

N Y

Maakunta

Pirkanmaa

Pohjanmaa

Pohjois-Karjala

Pohjois-Pohjanmaa

Pohjois-Savo

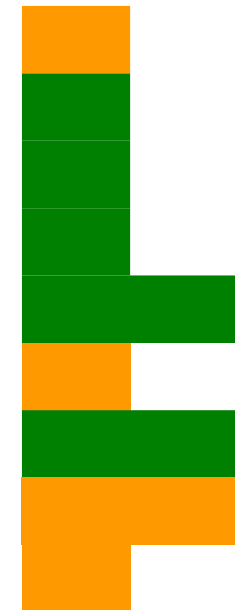
Päijät-Häme

Satakunta

Uusimaa

Varsinais-Suomi

N Y

N = Järjestöneuvottelukunta tai vastaava; Y = Järjestöyhteistyöryhmä tai vastaava

Oranssilla = osin toimiva tai valmisteltu sote-uudistuksessa; vihreällä = toimii

Tiedot pääosin 6/2019

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Järjestöasiain neuvottelukunta resurssina

- Julkishallinnon organisaatiossa (maakuntaliitto, kunta) kotipesää pitävä toimielin
  - Koostaa useiden järjestöjen yleisiä tavoitteita
  - Kanavoi järjestöjen ääntä, ei suoraan yksittäisten asukkaiden tai jäsenten ääntä
  - Uusien asioiden **politisoiminen** ja ohjelmavaikuttaminen: lausunnot, kannanotot, ulostulot, aloitteet, ohjelmatyö, järjestöasiantuntijuuden ja -tiedon kanavointi ym.
  - Politisoinnin vastapuolena on usein **depolitisoimaan pyrkivä julkinen toimija** → jollekin asialle on tehtävä jotain → ei voida tehdä koska: resurssit, ei kuulu toimialaan, ei sovellu maakunta/kuntastrategiaan ym. *policyyn* → testataan onko järjestöillä valtaresursseja muutoksen tuottamiseen...
  - Toiminta on siksi ymmärrettävä **osallisuuden**, ei **sidosryhmän** näkökulmasta
- Huomioitavaa:
  - **Ei ole** kumppanuuksia varten – vaikka niitä voidaan luoda pöydässä toimimisen ohessa, eikä verkosto – vaikka toimielin voi auttaa eri sektorien toimijoita verkostoitumaan
  - Järjestöjen valtaresurssien kehittäjä, oppimisprosessi julkiselle

Järjestöyhteistyöryhmä (tai järjestöverkosto) resurssina

- Järjestöjen verkostossa kotipesää pitävä toimielin
  - Koostaa useiden järjestöjen yleisiä tavoitteita → myös neuvottelukumppani
  - Kanavoi järjestöjen ääntä, ei suoraan yksittäisten asukkaiden tai jäsenten ääntä
  - Uusien asioiden **politisoiminen**: lausunnot, kannanotot, ulostulot, aloitteet ym., usein myös viestinnällinen ja tietoa välittävä rooli
  - Voi vaikuttaa myös sidosryhmänä, jos toimielimellä jo riittävä poliittinen painoarvo
  - Neuvottelukuntaan verrattuna ei ole kytkeytynyt julkishallintoon → vaikuttamistyö on yhteistyöluonteisena satunnaista ja muiden osallistujien kanssa sopimuksellista
  - **Autonomisuus** on taattu, mutta vaikuttavuus riippuu toimijoista
- Huomioitavaa:
  - Luo resursseja omien tavoitteiden ajamiselle, mutta ei välttämättä ole suoranaisesti paikka esim. omien jäsenten asioiden ajamiseen → voidaan luoda mahdollisuuksia edesauttaa järjestön perustehtävän toteuttamista
  - Usein myös osaamista kehittävä resurssi

Asiaperusteiset vaikuttamistoimielimet resurssina

- Vanhus- ja vammaisneuvostot (myös mm. tasa-arvoasiain neuvottelukunnat, asukas- ja asiakasraadit, ym. edunvalvontatoimielimet)
- Yksilön ääntä kanavoiva vaikuttamis- ja edunvalvontatoimielin
  - Markkinoidaan usein (kuntien/maakuntien toimesta) eri toimijoiden yhteistyötahona → **tehtävänä on kuitenkin puhdas vaikuttamistehtävä**
  - Kanavoi asukkaiden ääntä → tärkeintä on tuoda esille sitä, **mitä pitää tehdä**, eikä esim. huomioida, mitä olemassa olevilla resursseilla **voi tehdä**
  - Julkinen toimija voi esim. pyytää lausuntoa joillekin ohjelmalle → toimielimen tehtävänä on kuitenkin katsoa sitä kokonaisuutena ja lausua, että mitä siinä on muutettava, eikä vastata esimerkiksi vain kysymyksiin, joita julkinen on ennalta asettanut → tarvittaessa asia on politisoitava ja vietävä myös toimielimen ulkopuolelle, esim. median kautta
  - Julkishallinto on fasilitoiva osapuoli, ei asialistaa asettava osapuoli → yksilöiden tarve määrittelee asialistalle nostettavat asiat ja mukana olevat järjestöt tukevat näiden äänen kanavoitumista

Kumppanuuspöytä resurssina

- Yhteisen ideoinnin, suunnittelun ja tavoitteiden asettamisen alusta
  - Yhteiskunnan eri sektoreilla toimivien toimijoiden avoimeen keskusteluun ja pöydässä olevien toimijoiden äänen tasavertaisuuteen perustuva asioiden **valmistelun työkalu**
  - Kanava, jossa asukkaiden sekä muiden toimijoiden kokemuksen ja äänen avulla voidaan tunnistaa ja taklata tiettyyn toimintaympäristöön vaikuttavia **ilmiöitä ja haasteita**
  - Kokoaa eri toimijoita **yhteisen tavoitteen** ääreen → **asialista asetetaan pöydässä** → on pyrittävä vaikuttamaan siis suoraan asialistaan jos halutaan saada järjestön tavoite esille
- Kumppanuuspöytä **ei ole**:
  - **Yhteistyörakenne**: kumppanuuspöytä kokoaa toimijoita, jotka voivat käynnistää yhteistyötä ja solmia keskinäisiä sopimuksia, mutta ne laaditaan erikseen pöydän ulkopuolella
  - **Verkosto**: toiminnasta kertomisen ja eri toimijoiden omien tavoitteiden ajamisen sijasta pöydässä pitäisi tunnistaa **yhteisiä haasteita** ja asettaa niiden ratkaisemiseksi keskinäiseen luottamukseen pohjautuvia **yhteisiä tavoitteita**

Lopuksi

Etelä-Pohjanmaan
Järjestöt mukana muutoksessa

Mitä tästä kaikesta opimme?

1. Kuka tahansa voi olla asioita muuttava vaikuttaja (vähintään *tilapäispoliitikko...*)
2. Mikään asia ei ole lukkoon lyöty, kaikessa on muutoksen mahdollisuus (*kontingenssi, Chance*), vaikka julkinen toimija miten yrittäisi väittää vastaan (erit. *niukkuuspuhe*)
3. Tärkeää on **taito ajatella poliittisesti ja tunnistaa tilanteessa olevat mahdollisuudet ja rajoitteet** (*poliittisen toimijan itsereflektio tietyin ehdoin tietyn tilanteen sisältämässä kontekstissa toimimiseksi*)
4. ”Uudet” osallisuus- ja vaikuttamistoimielimet antavat resursseja, mutta niitä pitää myös osata käyttää ja on pidettävä samalla huoli siitä, että julkinen ei kaappaa asialistaa